

Biblioteca Valenciana

Juliol 2004 · número 6

Revista de la *Biblioteca Valenciana*

LA CASA FUSTER

El 22 de febrer de l'any 95, la Biblioteca Valenciana assumia el llegat bibliogràfic i documental de Joan Fuster. L'hereu i els marmessors de l'escriptor van segellar aleshores un acord llargament negociat amb els representants de la Conselleria de Cultura valenciana, del municipi de Sueca i de la Biblioteca de Catalunya.

trobat l'any 74 a l'hora de buscar una destinació, digna i amb garanties, per al seu llegat. L'aparició a l'endemig d'unes institucions valencianes de govern, amb una política cultural pròpia, no podia deixar d'afectar les decisions de Fuster. Si bé ell no tindria temps de rectificar el testament, l'hereu i els marmessors donarien fe unànimement de les voluntats no escrites, de què ells eren testimonis, expressades per Joan Fuster en el sentit de vincular el seu llegat a les institucions valencianes. A aquesta confiança, la Generalitat valenciana hi va correspondre comprant la que, en vida de l'escriptor, havia estat casa seua, amb la intenció de fer-la servir com a seu del llegat bibliogràfic, documental i artístic i de convertir-la alhora en Centre d'Activitats Culturals al voltant del pensament i l'obra de Joan Fuster. La generositat de la Biblioteca de Catalunya, cedint en dipòsit l'arxiu literari a la Biblioteca Valenciana, va fer la resta i, gràcies al bon sentit de tots, doncs, ha estat possible que el llegat de Joan Fuster es conserve tot reunit a Sueca, on ell es volia arrelat, a la casa on va viure i escriure.

Al grup inicial de persones i institucions directament implicades en la resolució del llegat Fuster, s'hi ha volgut afegir després la Universitat de València, demanant de formar part de la Fundació que, en el futur, es cuidarà de la Casa i el Llegat. Amb aquesta incorporació, no cal dir que el projecte hi guanya solidesa i solvència. La Universitat, de fet, s'ha distingit per un interès sostingut en l'obra i el pensament de l'escriptor, com ara en l'edició del seu epistolari, del qual han aparegut ja set volums, promovent les Jornades Joan Fuster, que se celebren a Sueca, en conveni amb el Municipi, pel suport i la participació a les diverses activitats que tenen lloc a la Casa Fuster, etc.

Val a dir, però, que el projecte per la Casa, el Llegat i la Fundació Joan Fuster és encara, en gran mesura, un projecte, una empresa inacabada que cal completar, però sens dubte a hores d'ara les realitzacions superen ja de molt els obstacles. La Casa Fuster, un espai d'alt valor simbòlic, un lloc de la memòria per a tants, valencians o no, podrà continuar sent un punt de trobada i d'irradiació cultural.

Víctor Gómez Labrado

Aquell dia, al número 10 del carrer Sant Josep, totes les parts reconeixien que el mateix Joan Fuster mantenia negociacions, quan es va produir la seua mort, per a cedir la seua Biblioteca i el seu arxiu a la Biblioteca Valenciana, motiu pel qual s'acorda que per part de l'Ajuntament de Sueca i la Generalitat Valenciana es procedesca a la signatura d'un conveni, per a la cura i custòdia, l'estudi i la difusió del fons bibliogràfic de Joan Fuster.

El llegat té l'origen en el testament, únic, que Fuster va dictar l'any 74. Val a dir, però, que les condicions de conservació i gestió per al seu llegat que finalment s'han configurat disten molt de les fixades en aquell primer document, on Joan Fuster assenyalava com a beneficiaris, d'una banda, la Biblioteca de Catalunya, a la qual deixava els papers de la seua correspondència, prèvia l'exclusió de les cartes d'índole personal, i d'altra banda, el municipi de Sueca, al qual pertocaven la col·lecció d'art i la biblioteca reunides al llarg de la seua vida, més la correspondència no literària i l'arxiu personal de retalls de periòdic al voltant de la seua obra i de les seues polèmiques.

L'any 92, en faltar Joan Fuster, la Biblioteca Valenciana era una institució molt jove que tot just començava a omplir el buit que l'escriptor s'havia

DOSSIER FUSTER

LA CASA FUSTER

Un espai per a la cultura

Sant Josep 10, de Sueca, es va contagiar del prestigi del seu propietari, com a punt de trobada, com a espai de diàleg, al llarg de tres o quatre dècades. El record de les converses tingudes, habitualment nocturnes, davant el savi que escoltava i es feia escoltar, és patrimoni compartit per centenars de persones que consideren aquesta experiència un privilegi. La casa que va ser, en vida de Joan Fuster, el seu domicili i lloc de treball, representa, per a molts, una temptació d'enyorança, temptació, no cal dir, de la qual ell mateix s'hauria rigut.

Desaparegut Fuster, casa seua havia d'adaptar-se a la nova circumstància, per a continuar sent un centre viu de cultura, un lloc per a l'intercanvi i la irradiació d'idees, més enllà d'un simple museu.

Els arquitectes Messeguer i Miragall, de Sueca, es van encarregar del projecte per a transformar l'edifici, de domicili particular, en un espai d'usos culturals. Així, aprofitant el corral propi i el de la casa del costat, els arquitectes hi van dissenyar un pati porxat, compartit amb la Biblioteca Suecana, amb una galeria de tres ales, destinada a biblioteca i arxiu. El primer i segon pis de la mateixa casa, que no eren habitatge de l'escriptor, acollirien les dependències previstes per a despatxos, aula i sala de consulta de llibres i documents. Les obres van acabar a darreries d'estiu de 2002 i el primer acte públic s'hi va celebrar el 23 de novembre del mateix any. Després de dues conferències, pronunciades per Francesc Pérez Moragón, biògraf de Fuster, i per Joan Borrà, amic de Fuster i estudiós de la seua obra, el públic va visitar l'edifici rehabilitat per al nou ús.

Aquella mateixa nit, al centre Bernat i Baldoví, a un centenar de metres de la Casa Fuster, al mateix carrer Sant Josep, Sueca va retre una homenatge multitudinari a la memòria de l'escriptor.

Amb una tan curta trajectòria, la Casa Fuster només pot oferir encara una incipient vida cultural. En un apressat balanç, hi podríem remarcar:

La catalogació de la biblioteca: retornat el fons bibliogràfic, que s'havia traslladat per fer les obres de rehabilitació, el juny del 2003 es va començar a ordenar i catalogar els volums.

Les 'Tertúlies de ca Fuster': se celebren cada primer divendres de mes i consisteixen en la presentació d'un llibre o revista. Van començar fent-se, abans d'iniciar-se les obres

de rehabilitació, a la contigua Biblioteca Suecana. Des del setembre de l'any 2000, n'hi ha hagut 33 fins ara. Així, doncs, les 'Tertúlies', amb notable èxit de públic, han servit també perquè una part de la intel·lectualitat valenciana, que hi ha intervingut, haja tornat a la Casa Fuster i conega personalment el projecte. En l'organització hi col·labora la Regidoria de Cultura de Sueca i la televisió local retransmet les 'Tertúlies' íntegrament.

Les 'Jornades Joan Fuster': l'Ajuntament de Sueca i la Universitat de València van signar un conveni de col·laboració per promoure l'estudi i la difusió de l'obra de Joan Fuster, el primer fruit del qual han estat les 'Jornades'. Les primeres es van celebrar l'octubre del 2003, i ja s'ha tancat la programació per a les d'enguany. Per motius d'espai, les conferències no es pronuncien a la Casa Fuster, sinó a la propera Casa de la Cultura.

L'exposició 'Joan Fuster, una biografia visual', de Francesc Vera: es va inaugurar el maig del 2003 al pati compartit per la Casa Fuster i per la Biblioteca Suecana. Ara es troba en la fase itinerant: s'ha exposat a la Biblioteca Pública de València, a la Biblioteca Central de Gandia i a la vila de Banyeres, amb motiu de la Trobada d'Escoles Valencianes de l'Alcoià. A la primavera, al pati porxat de la Casa Fuster, que té una excel·lent acústica, se celebren diversos concerts, entre els quals una part dels programats al *Sueca sona*, i al setembre el mateix pati és, des del 2003, un dels escenaris on se celebra la Mostra Internacional de Mim.

Destinat als ensenyants de primària i secundària, l'any 2003 es va celebrar, organitzat per la regidoria de Cultura de Sueca i pel CEFIRE d'Alzira, un curs sobre l'obra i la vida de Joan Fuster. Aquest curs, sens dubte important per a promoure el coneixement de Joan Fuster entre la població escolar de la Ribera, tindrà probablement continuïtat.

La Casa Fuster és encara, com a espai cultural, un projecte molt jove que just ara comença a fer les primeres passes. L'objectiu més important, que és obrir la biblioteca i l'arxiu als estudiosos, depèn de la costosa tasca de catalogació dels fons, que ja ha començat. Però amb això no n'hi hauria prou. El 22 de febrer de 1995, totes les parts amb responsabilitats en la gestió del llegat Fuster van signar diversos acords, entre els quals que "la casa de Joan Fuster es convertisca en

Centre d'Activitats Culturals al voltant del pensament i l'obra de Joan Fuster". També en aquest sentit s'ha començat a treballar. A hores d'ara, s'han consolidat les *Tertúlies de ca Fuster*, una iniciativa sens dubte justificada, perquè reunir-se a la casa de Joan Fuster a parlar de llibres, amb els mateixos autors, és una activitat ben fusteriana. La programació de música i teatre, a la primavera i l'estiu, ja s'han començat a programar i és un vessant al qual caldria dedicar més esforços, com a les exposicions, després de l'èxit obtingut amb la primera, i així, a poc a poc, anar omplint de contingut la Casa Fuster. V.G.L.

Biblioteca Valenciana

PORTADA

1

La Casa Fuster de Sueca, una vegada finalitzat el seu procés de restauració, acull el llegat de l'escriptor valencià.

ARXIVS PERSONALS

4

La Biblioteca Valenciana ha començat la tasca de catalogar els fons arxivístics de Joan Fuster.

BIBLIOTEQUES

6

També la Biblioteca Fuster, amb més de 10.000 títols, s'ha començat a catalogar per tal de que estiga disponible a la Casa Fuster al més prompte possible.

ENTREVISTA

8

El director de la Biblioteca Nacional de Mèxic, Vicente Quirarte, ens va rebre per tal de parlar de l'actualitat de la més important institució bibliogràfica del país centreamericà.

NOVETATS EDITORIALS

10

Tres nous llibres editats per la Biblioteca Valenciana: *Regadío y sociedad en la Valencia medieval*, de Thomas Glick; *Artículos desconocidos en 'El Mercantil Valenciano'*, de Miguel de Unamuno y *Juristas valencianos del siglo XVII*, de Vicente Graullera.

ACTIVITATS

12

Durant els mesos d'abril i maig va tindre lloc l'exposició «Els miracles de Sant Vicent Ferrer i la devoció popular a València». Per la seua banda, el seminari «Estratègies de la desinformació» va reunir importants experts en comunicació.

BIBLIOTECA PERSONAL

14

L'escriptor Lorenzo Silva, últim guanyador del Premio Primavera, va passar pel Cicle d'Animació a la Lectura.

EDITORIAL

La Casa Fuster ocupa de forma significativa la nostra portada i pàgines interiors. Volem, d'esta forma, ressaltar l'extraordinària importància del llegat de l'escriptor de Sueca, que poc abans de morir va establir negociacions amb una embrionària Biblioteca Valenciana, tal com ens conta Romà Seguí en el seu article. Hui en dia, el projecte de la Casa Fuster és una realitat que necessita impuls i tot el suport per a continuar avant en la seua tasca de mantindre viva la figura de l'escriptor. Per a això, hem volgut dedicar les nostres pàgines al seu arxiu i la seua biblioteca, així com a la Casa Fuster que els acull amb un article de Víctor Gómez, coordinador d'este espai dedicat a l'autor de *Nosaltres els valencians*.

Però això no és tot. De la mateixa manera, per a este número hem comptat amb la presència de Vicente Quirarte, director de la Biblioteca Nacional de Mèxic i escriptor, que ha investigat sobre la Generació del 27 i, molt especialment, sobre una de les seues figures principals, Luis Cernuda. El també escriptor Lorenzo Silva, que va passar per la Biblioteca Valen-

ciana per a participar en el Cicle d'Animació a la Lectura, ens ha contat la seua experiència amb els xics i xiques que van estar a Sant Miquel dels Reis el passat 28 de maig. Per la seua banda, l'escriptor i professor de la Universitat de València Vicente Alonso, recentment guardonat amb el Premi d'Assaig de la Mancomunitat de la Ribera Alta, ens ha parlat de la seua relació amb els llibres i amb les biblioteques. A més, també comptem amb les seccions habituals de la nostra revista. D'una banda, en la nostra secció de llibres destaquen les ressenyes sobre obres de Vicente Graullera, Miguel de Unamuno i Thomas Glick. I en les pàgines dedicades a activitats, els oferim una panoràmica del que va ser l'exposició "Els miracles de Sant Vicent Ferrer i la devoció popular a València", dedicada al sant valencià, així com una crònica sobre el que va donar de si el seminari "Estratègies de la desinformació", que va reunir en la Biblioteca Valenciana destacades figures del món de la comunicació. Per a acabar, en la nostra agenda trobaran el calendari d'activitats programades per a este trimestre. Esperem que les gaudisquen.

Edita: Generalitat Valenciana. Direcció General del Llibre i Biblioteques.
Biblioteca Valenciana
(Monestir de Sant Miquel dels Reis)
Avinguda de la Constitució, 284
46019 València
Tel. 96 387 40 00 - Fax. 96 387 40 37
<http://bv.gva.es>
Direcció: Vicente Navarro de Luján

Coordinació i disseny:
Isomos Comunicación y Cultura, S.L.
www.isomos.net - Tel. 96 303 01 33

Depòsit Legal: V-139-2003

Exemplar gratuït

La revista no es fa responsable de les opinions expressades pels col·laboradors

DOSSIER FUSTER

L'escriptor de Sueca amb Josep Pla / Arxiu.

L'ARXIU DE JOAN FUSTER

Des de Sueca per a tot un poble

La situació en què es troba l'arxiu de Joan Fuster, un llegat documental que tot i fer ja 12 anys de la mort del prolífic intel·lectual suecà es manté gairebé verge en l'obscuritat d'unes caixes apilades en algun racó de la casa de Joan Fuster a Sueca, resulta lamentable. Per tal de solucionar-la la Biblioteca Valenciana i la mateixa Biblioteca Fuster han emprat la iniciativa de catalogar els seus fons arxivístics. Aquesta iniciativa permetrà completar l'estudi d'un dels escriptors més importants que ha donat la nostra terra: crític, polèmic, bombardejat de fet i de paraula, i no sempre reconegut. La seua figura està per damunt de qualsevol entrebanc politicoadministratiu, perquè com ell mateix afirmava "Ser Joan Fuster és ser la mesura de totes les coses".

Com molt bé s'expressa al títol del present article, que tot seguit posem a les mans del nostre avesat lector, l'arxiu de Joan Fuster ubicat a la seua casa de tota la vida, en el n. 10 del carrer de Sant Josep, de la capital de la Ribera Baixa, conforma un dels volums documentals i patrimonials més importants del País Valencià. I és així, no solament pel volum físic dels seus fons sinó per la complexitat i qualitat intel·lectual del personatge que el gesta, Joan Fuster, un dels autors més influents del segle XX, un dels més grans intel·lectuals del nostre passat més present, un lluitador solitari, un historiador cultural, un etnògraf de la paraula.

En definitiva, un vertader filòsof de la cultura i la llengua catalanes, però sobretot, un home compromés amb la seua terra.

Tal vegada poden pensar que són exagerats els qualificatius atorgats al nostre personatge, tot depèn de la visió que es tinga del seu llegat i de la seua obra, però el que és ben cert és que qui coneix Fuster no queda indi-

ferent a la seua paraula.

I és que Joan Fuster és precisament això, un escriptor polèmic, encara que no sabem si aquest seria el qualificatiu més indicat, ja que com ell mateix es considerava, "jo més que escriptor sóc un home d'idees". Així és Joan Fuster, sobretot un assagista, un assagista en tota regla, fins al punt que es diu que des de Fuster no ha sorgit cap altre autor que domine i tracte el gènere de l'assaig com ell ho va fer.

Un cop arribats ací, i deixant de banda la ja prou polèmica figura de Fuster, entrarem de ple en el tema, no menys polèmic, del que ens ocuparem en aquestes línies, i que no és un altre que el de "la vida" de l'arxiu Fuster. L'arxiu Fuster és un llegat documental molt variat, que està format per tota aquella documentació tant personal com professional i de treball que va anar creant i arreplegant Fuster al llarg dels seus 70 anys de vida, el mateix Fuster ja era conscient en vida de la importància i el valor de la seua documentació tant per a les futures generacions d'in-

tel·lectuals valencians com per als de les veïnes terres de les Illes i el Principat.

Per aquest motiu, ja als anys cinquanta, un jove Joan Fuster i un encara més jove Josep Palàcios, que començava a interessar-se cada cop més ferventment per la literatura, i més concretament per aquella que es feia en la seua llengua en la clandestinitat del règim franquista, comencen, tots dos, una laboriosa tasca d'ordenar i classificar en carpetes i arxivadors la documentació enmagatzemada pel mateix Joan Fuster a la seua casa, dedicant especial atenció a la nombrosa corre-

podència que ja s'havia fet difícil de custodiar.

És en aquests moments quan es reafirma i consolida eixa gran amistat que de tota la vida havia unit aquests dos personatges, i que marcarà per a sempre el futur del prolífic arxiu de Joan Fuster.

Fou molt prompte, cap a l'any 1974, quan l'autor estava ja en plena maduresa intel·lectual i professional, i era un escriptor reconegut i valorat fins i tot internacionalment, que Fuster decideix fer testament i llegar tots els seus béns patrimonials perquè estigueren segurs en bones mans una vegada el sorpenguera la mort.

I entre els seus béns més preats, com no podia ser d'una altra manera, es trobava el seu arxiu i la seua biblioteca, el punt de referència en la seua creació intel·lectual i allò que més s'estimava.

Així doncs, la voluntat de Joan Fuster en un primer moment és la de donar tota la seua biblioteca i el seu arxiu personal a la Biblioteca Nacional de Catalunya sota la protecció del seu gran amic i hereu de gran part de la seua fortuna, Josep Palàcios.

Fuster tria Catalunya, i no Sueca o València, com a dipositària del seu llegat per dues raons de pes, una el temor de Fuster que l'Ajuntament de la seua Sueca natal no poguera fer-se càrrec tècnicament i econòmicament de la manutenció del seu arxiu i la seua biblioteca, i l'altra és deguda al fet que l'any 1974 encara no s'havia constituït la Generalitat Valenciana motiu pel qual no existia cap organisme de pes que garantira la conservació de tot el seu patrimoni bibliogràfic i documental al País Valencià.

Però amb el pas del temps, i amb la consecució i creació d'una autonomia per al País Valencià, empresa en la qual Joan Fuster va ser una peça clau, les coses van anar canviant i eixa primera voluntat de Joan Fuster va perdre força davant la idea de la futura creació de la Biblioteca Valenciana per part de la Generalitat Valenciana i la seua Conselleria de Cultura.

Assabentat Joan Fuster d'eixa nova iniciativa institucional de crear l'esmentada Biblioteca Valenciana, pel Decret 5/1985 de 8 de gener, amb la missió de reunir, conservar i difondre el patrimoni bibliogràfic valencià, i també tota la producció impresa, sonora i audiovisual de la Comunitat Valenciana i sobre la Comunitat Valenciana, la idea de donar els seus fons a la Biblioteca Nacional de Catalunya s'esvaeix, i és el mateix Joan Fuster qui manifesta públicament la seua lliure voluntat de donar els seus fons bibliogràfics i documentals a la futura Biblioteca Valenciana, i inicia les pertinents negociacions amb la Generalitat Valenciana per a dur a terme eixa última voluntat. Però desgraciadament, l'any 1992 Joan Fuster va morir víctima d'una parada cardíaca a la seua casa de Sueca, i van quedar-se per lligar tots els caps respecte a la donació de l'arxiu i la biblioteca de Fuster a la futura i magna institució bibliogràfica valenciana.

Durant els anys posteriors a la seua mort es manté un conflicte obert entre els responsables de la Biblioteca Nacional de Catalunya, la Generalitat Valenciana (en nom de la seua Biblioteca Valenciana), l'Ajuntament de Sueca (dipositari actual dels fons de l'arxiu i la biblioteca Fuster), l'hereu i els marmessors designats per Joan Fuster, per la titularitat,

**JOAN FUSTER MANIFESTA
PÚBLICAMENT LA SEUA LLIURE
VOLUNTAT DE DONAR ELS SEUS
FONS BIBLIOGRÀFICS I
DOCUMENTALS A LA FUTURA
BIBLIOTECA VALENCIANA**

Diferents instantànies de l'autor d'*El descrèdit de la realitat* / Arxiu.

la possessió i l'explotació del seu patrimoni bibliogràfic i documental.

Així doncs, davant la impossibilitat d'arribar a un consens, entre totes les parts implicades en l'arxiu i la biblioteca de Joan Fuster, l'any 1995 se signa un conveni entre tots per a establir les bases relatives a les competències de cadascuna de les parts respecte a l'explotació, l'accés, la difusió, la mantenició i la custòdia de la diversa documentació servada a la casa de Fuster.

Aquest conveni s'engendrà a partir de la idea comuna i consensuada, per totes les parts implicades, que seria una barbaritat separar els fons documentals conservats a la Casa Fuster, ja que l'arxiu i la biblioteca fusterians són un ens unívoc, gestat pel mateix personatge al llarg de tota la seua vida com a escriptor, i que com a tal, reflecteix el pensament i l'obra de Joan Fuster en tota la seua integritat, per tant, separar per col·leccions aquest conjunt documental no té cap raó de ser.

El conveni també estableix que la biblioteca i l'arxiu de Joan Fuster no eixiran de Sueca, on s'instal·larà la Biblioteca Suecana seu d'un Institut d'Estudis Fusterians on s'impulsarà l'estudi de l'obra i la figura de Joan Fuster. La Biblioteca Valenciana, com a capçalera del sistema bibliotecari valencià, s'encarregarà de coordinar i dirigir les tasques tècniques de descripció i catalogació de tot el patrimoni bibliogràfic conservat per Fuster a sa casa. S'entregarà una còpia del llegat Fuster en microfilm a la Biblioteca Valenciana i

a la Biblioteca Nacional de Catalunya com a hereva testamentària del llegat bibliogràfic i documental de Joan Fuster.

Un cop aplegats a aquest punt, farem una anàlisi del que veritablement ens interessa, i que és precisament la documentació que conforma l'arxiu de Joan Fuster. Però abans cal assenyalar que aquesta, des de la mort de l'intel·lectual suecà, a penes s'ha tocat i es troba com ell la va deixar, és a dir, sense cap classificació ni catalogació, és per això que en breu, i en un treball conjunt entre la Biblioteca Suecana, dipositària del llegat, i la Biblioteca Valenciana, s'emprendrà una tasca de classificació i catalogació de l'esmentada documentació de l'arxiu Joan Fuster.

Aquest treball conjunt començarà per la classificació per a la posterior catalogació de la correspondència de Joan Fuster, documentació que en aquest moment està pràcticament tota microfilmada, i gran part de la qual, ja va ser editada l'any 1997 per Antoni Furió a la seua obra *Joan Fuster: Correspondència*.

S'ha de dir que la correspondència de Joan Fuster està formada per un volum documental de més de 20.000 cartes, datades entre 1939 i 1992, que segurament augmentarien en més d'un terç si Fuster haguera conservat còpia de totes les que va enviar.

La correspondència de Joan Fuster, conformada dia a dia durant més de cinquanta anys, és de gran importància, tant per la diversitat com per la qualitat dels seus interlocutors. D'una banda, trobem els represen-

tants del valencianisme com ara Carles Salvador, Xavier Casp, Manuel Sanchis Guarner, Francesc Almela i Vives, Vicent Andrés Estellés, entre d'altres. De l'altra, una gran quantitat d'intel·lectuals catalans, tant exiliats com residents a l'interior del país, com ara Avel·lí Artís Balaguer, Vicenç Riera Llorca, Ramon Aramon i Serra, Joan Coromines, Salvador Espriu, Francesc de Borja Moll, Josep Pla, Jordi Pujol, Ferran Soldevila. I a més, personatges de referència en tot l'àmbit peninsular com ara Vicente Aleixandre, Camilo José Cela, Gregorio Peces Barba, Dionisio Ridruejo i Antonio Saura, entre d'altres.

Però la importància de la correspondència de Joan Fuster no rau solament en els interlocutors amb els quals manté relació, sinó en la sucosa i variada temàtica de la qual tracten les seues cartes. Així doncs, ens trobem amb un Fuster que anota i comenta totes aquelles impressions i esdeveniments que se succeïen al seu voltant: la dura i repressió del règim franquista, la disgregació i diversitat lingüística, les xarrades i reunions polítiques en la clandestinitat, les reunions i manifestacions cíviques per la llibertat i un llarg etcètera de fragments epistolars que narren la història del seu temps.

Encara que la correspondència és el llegat més conegut de l'arxiu Fuster, en aquest també ens trobem amb altres documents, menys coneguts però de vital importància que sabem que existeixen per mitjà d'algunes manifestacions públiques fetes per Joan Fuster o bé per terceres persones que mantinguereu una estreta relació personal amb ell.

Així doncs, se sap que Joan Fuster va escriure diferents dietaris personals on anotava allò que més li interessava o li cridava l'atenció per a posteriorment reflectir-ho en les seues obres literàries. També se sap que guardava una còpia de la majoria dels nombrosos articles de diari que escrivia per als diferents mitjans de comunicació de premsa escrita en els quals col·laborava, com també, algun text original inèdit amagat entre els nombrosos papers del seu arxiu, i per últim, com el mateix Fuster reconegué públicament, estarien els dossiers de premsa relatius al seguiment que el nostre autor va fer de totes les polèmiques mantingudes als diaris amb diferents interlocutors que proposaven una ideologia històrica, política i lingüística diferent a la fusteriana.

Finalment, s'ha de dir que esperem que aquesta tasca, començada ara amb la classificació per a una futura descripció i/o catalogació de la correspondència de l'arxiu de Joan Fuster, prompte done els seus fruits i pugui eixir a la llum pública una interessant documentació que permetria acostar-nos a un Fuster més inèdit i personal.

Com també esperem que aquesta iniciativa no es quede solament amb la correspondència de Fuster, i que no es retardi més temps la catalogació completa de l'arxiu de Joan Fuster, la qual cosa permetria l'accessibilitat i la difusió del seu patrimoni documental, actuació que donaria un impuls definitiu a l'estudi i el reconeixement de l'obra i la figura de Joan Fuster, l'autor valencià més conegut i reconegut de la nostra literatura i una de les figures clau del nacionalisme valencià.

Joan F. Morales Ferrer

LA BIBLIOTECA VALENCIANA S'ENCARREGARÀ DE COORDINAR I DIRIGIR LES TASQUES TÈCNIQUES DE DESCRIPCIÓ I CATALOGACIÓ DE TOT EL SEU PATRIMONI BIBLIOGRÀFIC

DOSSIER FUSTER

La biblioteca com a atribut d'intel·ligència: la col·lecció bibliogràfica de Joan Fuster

Fa uns anys, poc abans de morir-se, Joan Fuster va visitar la seu de la Biblioteca Valenciana al carrer de l'Hospital. Heu de recordar que s'havia instal·lat a una part del creuer de la biblioteca pública, i que l'ingrés dels fons donats o comprats havia servit per furnir una col·lecció important. Les expectatives de canvi d'edifici eixien a la premsa, i suscitaven més d'una polèmica dins de l'àmbit professional. Que si era un projecte faraònic, que si significava la recuperació de la nostra identitat... En resum, qualsevol consideració implicava una contraargumentació. La realitat social i cultural havia canviat, teníem un Estatut d'Autonomia, i una Conselleria de Cultura que intentava reclamar, amb millor o pitjor fortuna, els drets d'una llengua maltractada. El moviment pel restabliment d'una identitat col·lectiva provocava passions i desamors. Joan Fuster es trobava al bell mig d'aquesta polèmica.

El meu record de la visita és de segona o tercera mà, amb tot el que implica. M'ho han contat els qui van assistir-hi i els qui van escoltar-ne la contrall. La memòria és productiva quan un personatge, com ara Joan Fuster, visita un centre de treball, i el relat d'uns minuts s'incrementa amb detalls que especifiquen comportaments o perfilen els gestos d'un individu com a element mític d'un imaginari col·lectiu. Suppose, i me'n faig partícip, que Joan Fuster, en entrar a l'edifici, va ensopegar amb un munt d'usuaris que demanaven llibres, consultaven enciclopèdies o llegien els periòdics a les taules. L'espai d'entrada pertanyia a la biblioteca pública, sempre prenyada de persones que, del material imprés de les pres-

tatgeries, en feien, i en fan, un ús fagocitador. Res a veure amb institucions com ara la Biblioteca de Catalunya. Va tornar a mà dreta i es trobà amb l'anomenada Secció Nicolau Primitiu, que ja responia a la denominació de Biblioteca Valenciana. En creuar la porta, la situació canviava. Unes taules per a investigadors, un taulell per a consultes i comandes de materials, el fitxer de Nicolau Primitiu, uns lectors de microformes i uns mobles metàl·lics per a servir-les. Uns metres abans, el soroll de la biblioteca pública. Uns metres després, l'isolat silenci d'una biblioteca d'investigació. Van acollir Joan Fuster com cal, amb el respecte i la dignitat que es mereix un polígraf de renom. Imagine que ell, en reconèixer els fons que

es trobaven a la casa, com ara el de Nicolau, mossèn Espasa, Manuel Sanchis Gual, Adolf Pizcueta, s'hi va reconèixer com un més, en saber-se integrat en un grup de prohoms valencians. És d'esperar que Joan Fuster furgués entre les prestatgeries per curiositat, que s'alegrés de veure tant de llibre, que li agradés la idea d'aconseguir una biblioteca nacional com cal.

Ell coneixia la Biblioteca de Catalunya, la qual havia recuperat la seua denominació original uns anys abans, perquè al franquisme va perdre-la i van canviar-la per la de Biblioteca Central de Barcelona, encara que havia conservat la seua funció fundacional a l'empara de directors, com ara el valencià Felip Mateu i Llopis, que

van continuar la tasca encetada l'any 1907. Joan Fuster signa el testament l'any 1974. Aleshores no existeix cap organisme bibliotecari valencià que li proporcionés la seguretat que ell cercava. Pensa en la Biblioteca de Catalunya com a hereva del seu arxiu personal i considera la possibilitat de disposar els llibres a l'Ajuntament de Sueca. És cert que, fins 1985, no es publica el Decret de creació de la Biblioteca Valenciana, i que l'únic intent tímid de crear una institució semblant el trobem l'any 1937, quan Bosch Morata crea, amb els fons més valuosos de la Diputació –la col·lecció Cervantina– la Biblioteca del País Valencià, tot generant un paral·lelisme entre les institucions catalanes i valencianes, pel fet de crear *mutatis mutandi* l'Institut d'Estudis Valencians i la Biblioteca del País Valencià. Joan Fuster signa el document notarial, i la realitat social i política va canviant. Mor Franco, se sanciona la Constitució, s'elabora l'Estatut d'Autonomia, comencen les transferències. Dins dels límits constitucionals, es produeix l'autogovern i neixen noves institucions.

La visita al creuer de l'antic Hospital el commou. Algunes coses han canviat. Amics seus han donat els arxius personals i les biblioteques particulars a la Biblioteca Valenciana. L'organisme té l'abast de qualsevol biblioteca nacional, i n'és conscient. No cal anar a Barcelona, perquè el Consell pot gestionar el seu llegat a la seua terra. S'ho fa mirar, s'ho rumia. Fins i tot, pensa en veu alta i confessa al seu cercle íntim d'amics que ha de testar de nou. Sembla que Joan Fuster va acabar la visita amb un mareig. Va haver d'asseure's per recuperar l'alè. Les interpretacions d'aquest episodi no vull ni recordar-les. Calcule que n'hi ha per a tots, i de tots colors. La realitat, però, és que l'escriptor va voler redactar un testament que anul·lés l'anterior, i s'ha d'atorgar el valor evident al personal tècnic que gestionava la biblioteca per convèncer-lo amb obres, amb un treball que es podia mesurar.

Detall del pati de la Casa Fuster. Baix, a l'esquerra, porta que dona accés al centre ubicat a Sueca / J.Jordán.

Un 50%, com a mínim, dels títols de la Biblioteca Fuster són nous per a la Biblioteca Valenciana

Joan Fuster llegia molt i reelaborava el seu discurs mitjançant decisions de lector apassionat

La meua primera visita física a la casa de Joan Fuster va ser fa un parell d'anys, quan la rehabilitació ja era gairebé enllestida, quan els compactes s'hi havien instal·lat i calia omplir les prestatgeries amb la documentació del llegat. La Biblioteca Valenciana havia invertit uns 100 milions de pessetes en la reforma i condicionament de l'edifici. Calia recuperar el temps perdut amb les obres. Es van traslladar les caixes, van ordenar-se els materials per procurar les mesures de prevenció més adients, van plantejar-se línies de catalogació, etc. La tasca de catalogador ha de ser lenta i eficaç, i ha de comptar amb

els imprevistos que origina una nova col·lecció. És important clarificar els criteris i engegar els treballs, i suposar que tot arribarà a bon port. Per ara, sabem que un 50%, com a mínim, dels títols de la Biblioteca Fuster són nous per a la Biblioteca Valenciana, la qual cosa indica un guany per al catàleg i un privilegi per als valencians. És evident que la catalogació trigarà a finalitzar-se. No són 1.000 ni 10.000 volums, en són prou més. I una col·lecció d'aquestes característiques necessita la cura i la tranquil·litat que provoquen el treball convençut dels professionals. A finals de 2005, calculem que

podrem oferir la meitat del catàleg en línia, la qual cosa implicarà aconseguir un nou impuls per a la institució.

No obstant això, s'ha de remarcar que la Biblioteca Fuster és una biblioteca particular que neix en unes condicions històriques determinades. Insistisc sobre el tema perquè no s'hi reflexiona mai. El fons que un investigador atresora al llarg de la seua vida té valors addicionals que cal esmentar. D'una banda, l'estudiós empra els llibres com a objectes de saviesa i hi afegeix subratllats, postil·les marginals, paperets amb anotacions, informacions que assenyalen com el lector devora les planes amb l'interès de saber-ne més. El llibre imprès esdevé una mena de manuscrit que reincorpora l'exemplar a la tradició premecànica. De l'altra, l'accés als documents, a la postguerra, era un luxe, sobretot si pensem que el transport particular habitual, per manca de combustible, era la bicicleta, que les biblioteques públiques havien desaparegut, que investigar a casa pròpia, i més a un poble, implicava una despesa important per a l'adquisició de títols. Joan Fuster, a més, és un heterodox de formació. La carrera de Dret, no la va triar per convenciment. De fet, no la va exercir. Els seus interessos vitals, però, passen per altres disciplines com ara la història o la crítica literària, la qual cosa indica que va llegir i va formar-se de manera autodidacta, sense acudir a manuals, sense adquirir la fesomia que els deixebles d'un catedràtic aconsegueixen, a poc a poc, després d'assitir a l'aula curs re re curs. Ni

coneix les tècniques d'investigació que s'expliquen a la Facultat, com ara la paleografia, ni se serveix de les consideracions bàsiques que imposen els mestres. Ell ho aprèn tot per ell mateix, i necessita els llibres que han estat manuals i els que no. La seua lectura desordenada, i intermitent, amb la dèria de reconèixer la realitat històrica i social, li provoca un discurs coherent. Necessita, però, llibres i més llibres per continuar la seua tasca. I, a mesura que s'endinsa més, cerca noves lectures que arrodonisquen allò que pensa, allò que escriu. La manca d'un mètode establert l'obliga a consultar, a pair, a rellegir. Potser la constància, i l'amor a la seua terra, li facen trobar un mètode més compacte per haver-lo perfilat a partir de la necessitat de voler dir algunes coses.

Els alumnes creen un lligam amb l'escola. Dedueixen des dels criteris dels professors. Donen per bones les lectures que els han comentat. Obliden allò que els han criticat. Estableixen una relació amb la biblioteca de la Facultat. Joan Fuster llegia molt i reelaborava el seu discurs mitjançant decisions de lector apassionat, de lector que no deixa plana sense escorcollar. Ell és mestre i deixeble alhora, i necessita un munt d'informació que només li poden proporcionar els llibres. Per això, la biblioteca de Fuster respon a interessos propis de saviesa. No a un conjunt de lectures recomanades.

Espere que, al més aviat possible, tingueu accés al catàleg de la Casa Fuster.

Romà Seguí i Francès

VICENTE QUIRARTE: “Es bueno que cada vez tengamos más convenios de colaboración para que nuestros acervos estén en red”

El director de la Biblioteca Nacional de México, Vicente Quirarte, pasó recientemente por Valencia para participar en un encuentro literario. *BV* salió a su encuentro y habló con este intelectual mexicano sobre la actualidad de la mayor institución bibliográfica del país centroamericano, así como de su labor investigadora en torno a Luis Cernuda y el papel que los exiliados españoles tuvieron en aquel país. Por *Rafa Martínez*

¿Había estado antes en España?

Tuve la oportunidad de venir el año pasado. Ya conocía tanto al director como a su directora técnica en las sucesivas reuniones de la ABINIA —que significa Asociación de Bibliotecas Nacionales de Iberoamérica—, pero no había tenido la oportunidad de estar en la Biblioteca Nacional. Me sorprendieron dos cosas: el hecho de que se mantuviera el edificio original del siglo XIX, pero por dentro con todos los elementos de la técnica, de la modernidad, como la seguridad, que me asombró. Y, por otra parte, y sobre todo, el flujo directo del Estado hacia la Biblioteca, los recursos, el apoyo, la posibilidad de que ustedes tengan todo tipo de soportes: la fonoteca, la biblioteca..., que es lo que debe ser una biblioteca nacional. Lo pude ver y constatar aquí, en España, como también pude ver el Museo del Libro, que me interesaba muchísimo, puesto que nosotros estamos tras el pro-

yecto de hacer un museo del libro en el antiguo templo de San Agustín, que fue la sede de nuestra primera Biblioteca Nacional, como ocurrió en la primera Biblioteca Nacional de Iberoamérica o como ocurre con ustedes, que están en un antiguo monasterio. Nuestra idea es hacer allí un museo de la cuarta generación, un museo particularmente virtual donde podamos tener una serie de computadoras, exposiciones y sobre todo la presencia de máquinas de imprenta que enseñen a las nuevas generaciones la hechura del libro: desde la prensa plana —de la cual tenemos una reproducción de la prensa de Juan Pablos— de la primera imprenta, hasta la obtención por computadora.

Háblenos de la Biblioteca Nacional de México, que usted dirige.

Nuestra Biblioteca Nacional depende de la Universidad Autónoma de México, una cir-

cunstancia curiosa para mucha gente. Hay pocos países del mundo donde ocurra esto, ya que casi siempre el flujo llega desde el Estado. Me parece muy importante que los recursos lleguen directamente desde el Estado hacia la biblioteca. En nuestro caso, el Estado da el dinero a la Universidad para que ésta lo otorgue a la institución. Eso provoca, por un lado, menos recursos y, por otro, como la Biblioteca está dentro del

“Me parece muy importante que los recursos lleguen directamente desde el Estado hacia la biblioteca”

campus, esto hace que muchos ciudadanos la confundan y crean que es la biblioteca de la Universidad.

Ahora hay un proyecto nuevo en México de hacer una gran biblioteca pública. De este modo la gente se está haciendo a la idea de que esa biblioteca, en ese gran edificio, será la Biblioteca Nacional que no tiene México. Y eso es muy grave, porque la Biblioteca Nacional de México fue fundada en 1867, después de la victoria republicana de Benito Juárez sobre Maximiliano. Es una institución que nace con la vida institucional republicana, y negar su existencia es negar la existencia de la historia, negar todo un sistema político que ha propiciado la participación democrática.

[En el marco de la XIV Asamblea de Asociaciones de Bibliotecas Nacionales de Iberoamérica (ABINIA), celebrada en octubre de 2003, se impulsó un documento donde se recogía la “necesidad de preservar y de-

“La cultura de las revistas es muy importante”

Miembro de la Academia Mexicana de la Lengua y escritor reputado —véase el apartado de bibliografía—, Vicente Quirarte verá publicado en España próximamente un nuevo libro de poemas, que llevará por título *Nombresin aire* (Pre-Textos).

Usted es especialista en la obra de Luis Cernuda. ¿Cómo la descubre?

Siempre me llamó la atención que fuera uno de los autores menos estudiados en aquel entonces de la generación del 27. Es cierto que después ha habido un renacimiento de Cernuda y que durante el centenario salieron muchas publicaciones. De hecho, una de ellas, editada por James Valender y publicada por el Fondo de Cultura Económica de España, lleva por título *Luis*

Cernuda y México. El poeta está enterrado allí, en el Cementerio Jardín. Algunos cinco de noviembre nos reunimos varios amigos y vamos a visitar su tumba.

¿Qué le atrajo en aquel momento?

Lo que Jaime Gil de Biedma señala: no sólo su conocimiento poético, sino también su ejemplo moral, la defensa de su verdad del amor pero sin hacer alarde de su homosexualidad, el valor que tuvo para hablar de los placeres prohibidos en un libro que no puede leerse sólo como una defensa homosexual, sino también como una defensa del instinto, del placer, de la *biofilia*, ante una España que iba saliendo de la tradición pero que, con la guerra, volvía a un retroceso. El hecho de que viviera en México, de que fuera el amor lo que

lo retuviera en nuestro país, sus escritos sobre México, y sobre todo su sinceridad y su entrega absoluta a la poesía, su defensa del poeta, todo eso me atrajo hacia su figura.

¿De qué manera le ha influido como poeta?

Cernuda me ha influido mucho, y en general toda la generación del 27. Además, es una generación paralela a la Generación Mexicana de Contemporáneos (Javier Villaurrutia, Gilberto Owen, Salvador Novo, José Gorostiza), poetas formados también a un mismo tiempo en la tradición y en la vanguardia, con un gran conocimiento de su pasado, pero también con una absoluta idea de la innovación. Son autores que practican, al lado de la poesía, la crítica literaria. Todos ellos inci-

dieron en mi formación y en mi posterior labor como investigador.

En la época hubo una gran cantidad de revistas poéticas. ¿Cuáles le parecen, como investigador, las más interesantes?

Hubo una importantísima, *El hijo pródigo*, donde colaboraron muchísimos escritores españoles. Ahí estuvieron Cernuda, Gil-Albert... El propio título era una metáfora de lo que estaba pasando en ese momento. Conozco la importante labor que se ha llevado a cabo aquí para recuperar revistas como *Hora de España*, *Caballo verde*, *Car-men y Lola*... Me parecen importantísimas esas revistas. No es lo mismo ver el poema en el libro que examinar el contexto de la revista, junto a qué textos

apareció, en qué momento, en qué tiempo, las variantes que tuvo en el instante de su aparición. Por ejemplo, ahora en el año Cernuda se publicó el número facsimilar de *La caña gris*, esta revista donde la generación de Gil de Biedma descubre a Luis Cernuda. Yo conocía muchos de sus textos, pero verlos facsimilarmente nos da una idea muy distinta. El Fondo de Cultura Económica hizo hace unos veinte años una importantísima labor en México, ya que reeditó facsimilarmente casi todas las revistas. Al principio le preguntaban a su entonces director, José Luis Martínez, para qué hacía ese gasto inútil, le señalaban que era un proyecto absurdo; ahora es imposible encontrar un solo número. La cultura de las revistas es muy importante. **R.M.**

fender el carácter de la Biblioteca Nacional como encargada de reunir, conservar, custodiar y hacer accesibles los materiales impresos o registrados en otros soportes”. También se consideró en dicho documento la necesidad de mantener el desarrollo de las bibliotecas nacionales al margen de los cambios políticos, así como de proyectos temporales.]

“La Biblioteca Nacional de México fue fundada en 1867, y nace con la vida institucional republicana”

En México existen otras bibliotecas, como la del Colegio de México, que disfrutan de gran prestigio.

La biblioteca del Colegio de México es una biblioteca muy importante. El Colegio de México inicialmente se llamó Casa de España en México, la cual se nutrió de muchísimos exiliados españoles —entre ellos, Luis Cernuda—. Es una institución de alto rendimiento: los doctorados que se imparten allí son de gran rigor y la biblioteca que tiene es extraordinaria. Mi licenciatura la completé allí.

Después también tenemos la biblioteca del Instituto Nacional de Antropología e Historia, que además agrupa los códices. Está la Fonoteca, ubicada en la ciudad de Pachuca. También está el Archivo General de la nación. En ese sentido, el acervo está muy disperso. Nosotros tratamos de cumplir con todos los requisitos de una biblioteca nacional, pero hay muchas más ofertas.

Ahí me di cuenta de la importancia de que la Biblioteca Nacional de España lo centralice todo. Aun así, en México tenemos un problema de centralización, por lo que es bueno que la Fonoteca esté en Pachuca, una ciudad a una hora de la capital.

¿Tienen prevista la digitalización de documentos?

Queremos hacer la Biblioteca Nacional Digital. Para ello nos ha ayudado mucho el proyecto de la Biblioteca Cervantes y el Banco de Santander. Hemos empezado con las obras básicas, con las obras principales de la literatura mexicana.

Es bueno que cada vez tengamos más convenios de colaboración para que nuestros acervos estén en red. En México estamos trabajando en el proyecto de Hemeroteca Nacional Digital, así que estamos digitalizando todos nuestros periódicos desde el siglo XVIII, desde *La Gaceta de México*, que data de esa época, hasta los periódicos de hoy. La idea es poder tener toda esa información en la red para que cualquier persona, desde cualquier lugar, tenga acceso.

¿Con España no tienen ningún otro proyecto o convenio de intercambio?

No. La Biblioteca Nacional de España acaba de firmar un convenio del que fuimos testigos, en octubre del año pasado, en Puebla, donde tuvimos una reunión en la Biblioteca Palafoxiana —que alberga uno de los acervos más importantes de México, con libros de los siglos XVI, XVII y XVIII— para un nuevo convenio, pero esta vez con la ABINIA.

¿Le parece que debiera irse más allá en este sentido?

La Escuela Nacional de Artes Plásticas de México y la Escuela de Pintura de la Universidad Politécnica de Valencia son ins-

tituciones hermanas (ambas son de San Carlos). A mí me parece que podríamos hacer una serie de convenios para intercambiar publicaciones o esos 5.000 títulos del fondo original de la Academia de San Carlos, que es un material realmente espléndido. Hay que recordar que Manuel Tolsá, el arquitecto y escultor valenciano, se encargó de las esculturas para la Escuela de Bellas Artes de San Carlos de México. Hay una relación entre instituciones muy intensa a lo largo de la historia que podría verse incrementada.

Remontándonos en el tiempo y siguiendo con la relación entre países, nos gustaría saber cuál es, en su opinión, el papel desempeñado por los intelectuales españoles que recalaron en México tras la Guerra Civil. En el puerto de Veracruz hay una placa muy sencilla, pero muy elocuente, puesta por la comunidad española que dice simplemente: “Gracias, México”. La llegada de los es-

perdido —porque sí que la hubo durante la época colonial—. Todo eso, el tono de la voz, el olor del puro, modificó la vida cotidiana en la ciudad de México. Pero también la llegada de maestros tipógrafos, de un Orfila, por ejemplo, con su labor editorial, de artistas plásticos —otra vez Moreno Villa—, sobre todo de la generación que, siguiendo la tendencia de los escritores de la generación del 27, también fueron escritores profesores: Arturo Souto, Chicharro, Tomás Segovia, autores pertenecientes a la llamada generación Nepantla, la tierra de en medio, puesto que vivían con el recuerdo de España, con las raíces de la formación, pero que se adaptaron a la Nueva Tierra. Las aportaciones de todos han sido decisivas. Además, nos pusieron en contacto con lo que estaba pasando en España como testimonio de la España libre.

“En México estamos trabajando en el proyecto de Hemeroteca Nacional Digital”

pañoles contribuyó, de forma decisiva, a muchísimos campos del conocimiento. La llegada de un José Gaos, un José Moreno Villa, un Juan Rejano, que dieron otra interpretación a lo mexicano, nos enseñaron a mirar lo mexicano con ojos inéditos, con ojos de asombro, de poeta. Lo español modificó incluso el ritmo de la vida cotidiana; por ejemplo, antes no había cafés, no existía la idea de la tertulia, se había

Bibliografía

Poesía

La luz no muere sola (1987), *El ángel es vampiro* (1991), *Cicatrices de varias geografías* (1992), *El peatón es asunto de la lluvia* (1999), *Como a veces la vida* (2000), *El cuaderno de Anibal Egea* (2000), *Zarabanda con perros amarillos* (2002).

Narrativa

El amor que destruye lo que inventa (1988), *El amor que destruye lo que inventa. Historias de la Historia* (1995).

Ensayo

La poética del hombre dividido en la obra de Luis Cernuda (1985), *Viajes alrededor de la alcoba* (1993), *Peces del aire altísimo. Poesía y poetas en México* (1993), *Sintaxis del vampiro* (1996), *Elogio de la calle. Biografía literaria de la Ciudad de México. 1850 – 1992* (2001).

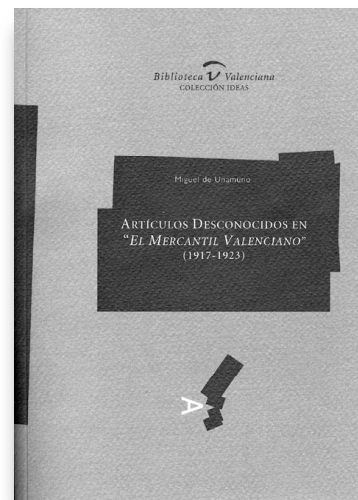
Novetats editorials

RECULL D'ARTICLES

Artículos de Unamuno en 'El Mercantil Valenciano'

Laureano Robles, que ha sido catedrático de Historia del Pensamiento Español en la Universidad de Salamanca, y Manuel Mª Urrutia, actualmente profesor de Filosofía Política en la Universidad de Deusto, han editado una colección de 244 artículos publicados expresamente por Miguel de Unamuno y Jugo (Bilbao, 1864 - Salamanca, 1936) para el diario *El Mercantil Valenciano* (EMV) desde 1917 hasta 1923. Estos artículos aún no habían sido recuperados de la hemeroteca y son ahora editados en un volumen independiente. El total de los artículos publicados por Unamuno en EMV asciende a 380 artículos durante el período citado. Laureano Robles, que desde hace veinte años ha editado los epistolarios unamunianos, así como sus artículos de prensa, y que es un referente indispensable para investigar la obra de este escritor, calcula que el volumen total de los artículos originales publicados por Unamuno en la prensa española e hispanoamericana es de 4.600 a

4.800 artículos. Además de en EMV, Unamuno colaboró especialmente en diarios como *El Imparcial* de Madrid, *Las Noticias de Barcelona* y *La Nación* de Buenos Aires. La Biblioteca Valenciana tiene el privilegio de haber recibido la donación del fondo de biblioteca y archivo de Laureano Robles, que contiene toda la bibliografía y la documentación necesarias para estudiar la obra y la figura de Miguel de Unamuno, que pronto estará a disposición de los investigadores interesados en esta materia. Esta nueva contribución a la obra de Unamuno refleja claramente el pensamiento político del filósofo vasco, que, aunque militante socialista, fue un pensador verdaderamente libre e independiente, insustituible para comprender esta importante etapa de la historia de España que transcurre desde la crisis de 1917, con el trasfondo de la I Guerra Mundial y de la Guerra de África, hasta la crisis que desembocó en la dictadura de Primo de Rivera, cuando Unamuno es confinado en Fuerteventura debido a sus

Unamuno, Miguel de: *Artículos desconocidos en 'El Mercantil Valenciano'* (1917 - 1923). Recopilación, introducción y notas de Laureano Robles Carcedo y Manuel Mª Urrutia León. Valencia: Biblioteca Valenciana, 2003. 565 pp. Colección Ideas.

ataques políticos al rey Alfonso XIII y a Primo de Rivera. En 1920 ya había titulado un artículo "S. M. el Accionista" (incluido en este nuevo volumen). A través de sus artículos de prensa intervino en la vida política española del primer tercio del siglo XX. Aportó su visión del momento, con sus aciertos y sus errores, en cada asunto significativo que tuviera trascendencia en España, esa España tan querida y tan sentida por sus coetáneos de la generación del 98. Como ha dicho Laureano Robles, no existe actualmente un equivalente de la talla de Unamuno que, sin casarse con ningún interés, aporte hoy día esa guía ética de pensamiento que tanta falta hace en una sociedad ya casi enferma.

Unamuno fue uno de los grandes creadores españoles del siglo pasado. Cultivó la poesía, la narrativa, el teatro y el ensayo. Esta colección de artículos forma parte de su obra ensayística. Su opinión política nace desde la óptica de un filósofo sin sistema, preocupado por la búsqueda de un equilibrio entre la razón humana y la necesidad de un refugio divino, que su racionalidad no le permitía creer, en una contradicción insalvable entre una esperanza eterna en el ser humano y una fe coherente en su capacidad intelectual en aras del estudio de las condiciones éticas y materiales de la penosa, pero grandiosa, condición humana. En suma, esta nueva obra refleja la vigencia actual del pensamiento unamuniano, tan necesario en este momento histórico. *Ángel Montejo*

HISTÒRIA DEL DRET

Juristas valencianos del siglo XVII

El professor Vicente Graullera, especialista en història del dret foral valencià, porta una llarga trajectòria investigadora en els arxius valencians, fonamentalment a l'Arxiu del Regne de València, l'Arxiu del Corpus Christi o de protocols del Patriarca, com popularment denominem aquest arxiu, i a l'Arxiu Municipal de València. La seua enorme producció historiogràfica és el resultat d'investigar en els processos criminals per interessar-se en els marginats, els delictes i els delinqüents, i en altra documentació per estudiar els notaris, i ara, els juristes. És un bon coneixedor dels fons documentals dels arxius valencians. Disposa d'una llarga experiència adquirida per la seua gran capacitat de treball en aquests centres, la qual cosa li permet una major eficàcia en la selecció de la documentació per a buscar la informació documental més adient. Sempre troba un espai de temps per no faltar al treball diari als arxius. Això, no debades, és el que li ha permès emprendre una feina tan costosa com recopilar dades biogràfiques sobre juristes valencians.

Vicente Graullera Sanz. *Juristas valencianos del siglo XVII*. Valencia: Biblioteca Valenciana, 2003.

L'àmbit cronològic que ha interessat a Vicente Graullera és el segle XVII. A fi d'emmarcar el context històric dels juristes valencians, en els primers capítols del llibre aborda els fets més rellevants des del punt de vista jurídic i sociojurídic. És un segle de poca producció a nivell de legislació foral (hi ha poques reunions de corts) però, tanmateix, és un segle de recopilacions jurídiques i d'assaigs sobre dret públic i privat del Regne de València força interessants. Tenim Ramon Móra d'Almenar, Onofre Bartomeu Ginard, Cristòfor Crespí de Vallaura, Josep Llop, Llorenç Mateu i Sanç o Nicolau Bas i Galceran.

Abans de la present obra teníem notícies biogràfiques d'aquests juristes i d'algun altre més. Ara Vicente Graullera ha incrementat enormement el nombre de juristes que van exercir la professió en aquella època. A més de la llista general de tots els juristes, amb totes les dades biogràfiques localitzades, hi ha un estudi sociolaboral que li ha permès fer unes llistes dels juristes relacionats amb un càrrec públic concret o amb una

professió concreta, com ara els juristes que van ser Consellers entre 1600 i 1706, els que exerciren d'advocats de la ciutat de València, els assessors dels Justícies Civils i Criminals de València, els Savis o Advocats de Plaça, els assessors del Governador de València, els assessors del Batlle General, els Advocats Fiscals i els Advocats Patrimonials de la Reial Audiència, etc.

Sols veient les notes a peu de pàgina que fan referència als documents d'on ha extret la notícia biogràfica ens adonem de la diversitat de fons documentals que Vicente Graullera ha consultat, i això és sols la referència als documents en els quals ha trobat dades, però, i la quantitat de documents consultats que no s'hi citen perquè no hi havia dades! Les darreres pàgines del llibre les dedica a fer un estudi de les biblioteques privades de juristes valencians, on transcriu l'inventari d'aquestes biblioteques. Aquests aspectes donen un doble valor a l'obra, ja que no és sols una obra d'assaig, és, a més a més, una obra de consulta molt útil. És una obra de referència que cal tenir en compte per part de qualsevol persona que decidisca estudiar el dret valencià.

Vicent Giménez Chornet
A rxiu del Regne de València

ASSAIG

Regadío y sociedad en la Valencia medieval

Quinze anys després de la seua primera publicació en castellà, aquesta reedició de l'obra de Thomas Glick confirma que ens trobem davant un veritable clàssic dels estudis històrics, tant per l'originalitat i la vigència científica d'aquella proposta inicial, com pel seu significat més enllà dels cercles estrictament acadèmics. Perquè els coneixements i les reflexions que hi aporta l'historiador nord-americà es refereixen, certament, a una qüestió clau de la història del món mediterrani com és la creació i la gestió social dels sistemes de regadiu. I, tot i tenir arrels més antigues, no hi ha dubte que va ser durant l'Edat Mitjana quan es configurà la xarxa hidràulica i les institucions reguladores que es prolongarien fins l'inici de l'Època Contemporània i, en molts aspectes, fins avui mateix. Però a banda d'aquesta rellevància científica i acadèmica, el llibre també ha adquirit, durant els trenta anys que el separen de la seua primera edició en llengua anglesa, una dimensió cívica, perquè al capdavant tracta sobre un paisatge i un patrimoni material —l'hor-

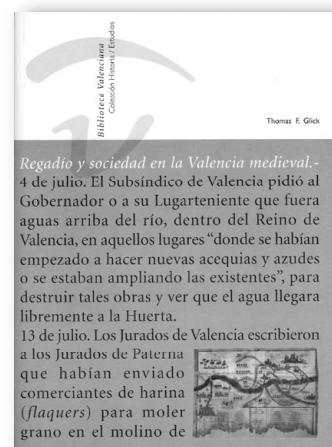
ta i totes les infraestructures del regadiu— que, per als valencians, posseeixen un valor identitari ple d'ambigüitats, però també revaloritzat entre les capes més conscients de la societat. En aquest sentit, cal remarcar que Thomas Glick no és un de tants hispanistes, no li interessa només la València del segle XV com a objec-

Thomas Glick no és un de tants hispanistes, sinó que és un intel·lectual que s'estima el País Valencià

te d'estudi, sinó que és un intel·lectual que s'estima el País Valencià, amb els seus problemes actuals. No sols participa regularment en activitats i publicacions acadèmiques valencianes, sinó que s'ha implicat en iniciatives reivindicatives d'un patrimoni històric amenaçat com són els mo-

lins, la xarxa de canalitzacions tradicional i el mateix paisatge de l'horta.

Com diu en el pròleg d'aquesta segona edició en castellà, la plataforma pel riu Segura i dels paratges de Campanar i de la Punta, o la iniciativa legislativa popular —“popular” de poble— en defensa de l'horta constitueixen esforços que, “más allá de la cortina mediática lanzada por los especuladores y quienes desde otros poderes los amparan, apuntan hacia un claro cambio de la conciencia colectiva de los votantes, plenamente alineada con las políticas en materia medioambiental y cultural auspiciadas por los países más progresistas del mundo occidental”. En aquest sentit, l'autor no deixa de lamentar que, des de les instàncies més vinculades al poder local, s'ha dedicat més energia a protegir la institució del Tribunal de les Aigües que no les sèquies i les hortes sobre les quals tenia jurisdicció. En aquesta conscienciació social, hi han tingut un pes decisiu els estudis històrics de qualitat sobre el regadiu i el seu paisatge característic. L'obra de Glick, sense menystenir les aportacions historiogràfiques locals del segle XIX i XX,

Thomas F. Glick: *Regadío y sociedad en la Valencia medieval*, València, 2a. ed., Biblioteca Valenciana, 2003, 526 pp.

va representar un punt de partida, en la mesura que reprenia el tema des d'una perspectiva teòrica i metodològica d'un nivell científic més exigent i actual. A partir d'unes qüestions suggerides per les teories sobre els sistemes hidràulics, la rica documentació dels arxius valencians —i molt especialment de l'Arxiu del Regne de València— va permetre de bastir una explicació brillant de l'administració quotidiana del regadiu medieval, del seu context institucional i polític, i de la conflictivitat per l'aigua entre regants particulars i comunitats. Estem, doncs, davant d'un llibre valuós per a l'historiador, però també suggestiu per al lector en general. **Pau Viciano**

Biblioteca Valenciana

CATÀLEG DE PUBLICACIONS 2004

La trascendencia del liberalismo doceañista en España y en América. Manuel Chust e Ivana Frasset (eds.). Valencia: Biblioteca Valenciana, 2004. 231 p. Colección Historia / Estudios.

León Navarro, Vicente: *La pasión por la libertad. Miguel Cortés y López (1777-1854), diputado a Cortes y diputado provincial.* Valencia: Biblioteca Valenciana, 2003. 367 p. Colección Historia / Estudios.

Cervera Ferri, Pablo: *El pensamiento económico de la Ilustración valenciana.* Valencia: Biblioteca Valenciana, 2003. 633 p. Colección Ideas.

Actas del I Simposium Internacional Félix Martí Ibáñez: Medicina, Historia e Ideología. José Vte. Martí Boscà y Antonio Rey González (eds.). Valencia: Biblioteca Valenciana, 2004. 269 p.

Antología de textos de Félix Martí Ibáñez. José Vte. Martí y Antonio Rey (eds.). Valencia: Biblioteca Valenciana, 2004. 269 p.

Els llibres del nostre catàleg es poden adquirir a:

Llibreria Llig
Plaça de Manises, 3
46003 València
Tel.: 96-3866170
Fax: 96-3863478
E-mail: llig.llibreria@gva.es

¿Información o desinformación a partir del 11-S?

El 11-S supuso un hito en la restricción informativa, sea por unificación de criterios entre los medios, sea por censura gubernamental, basada en la seguridad del Estado. A lo largo de estos tres años, las acusaciones de manipulación informativa han salpicado a la mayor parte de los gobiernos del mundo, al igual que ha ocurrido contra la concentración de poder de los medios en manos privadas. ¿Tiene derecho el ciudadano a ser informado libremente? O, por el contrario, ¿es la información una bomba de relojería que puede explotar en manos inexpertas y por eso debe ser controlada? Para debatir sobre estos matices en el tratamiento de la información, se celebró del 28 al 30 de abril en el salón de actos de la Biblioteca Valenciana un seminario que, con el título “Estrategias de la desinformación”, reunió a un grupo de especialistas y profesionales en la materia.

Como era de prever, la información durante la guerra de Irak y su conexión con el atentado del 11-M se convirtió en la estrella del seminario, y no sólo por pura coincidencia histórica, sino porque el espléndido marco de San Miguel de los Reyes sirvió de lugar de encuentro a dos de los pocos especialistas europeos en propaganda: Alejandro Pizarroso (Universidad Complutense de Madrid) y Philip Taylor (Universidad de Leeds, Reino Unido). Este último, en su ponencia “Mala información y desinformación en la guerra contra el terror”, hizo especial mención del cambio significativo que ha supuesto la guerra de Irak en el tratamiento tradicional de la información por parte de las democracias en épocas de conflicto bélico. Antes las democracias – afirmó – siempre habían trasladado a la época de guerra sus maneras de las épocas de paz. “No quiero decir con ello que *todo* fuera la verdad, sino que se respetaban valores, como la transparencia, la defensa de las minorías y un cierto culto a la disensión”. Para este especialista, la guerra de Iraq ha mostrado que, con la relación entre ‘terror’ y Saddam, o entre ‘armas de destrucción masi-

va’ y ‘humanidad en peligro’, se ha roto la tradición democrática. Por ello es obligado destacar la diferencia de concepto entre la antigua información errónea o incompleta (*misinformation*) y el actual intento deliberado de mentir (*disinformation*). Para Alejandro Pizarroso, sin embargo, en su “Reivindicación de la propaganda de guerra”, la propaganda es consustancial a los conflictos bélicos; el verdadero problema sería una guerra sin propaganda. “Lo que es inconcebible todavía es una unidad de infantería sin armas ligeras análogas a las que ahora conocemos como fusiles. Pues igual con la propaganda, la mentira, la desinformación, la manipulación, el engaño, el manejo de la opinión pública y cualquier otra fór-

“¿TIENE DERECHO EL CIUDADANO A SER INFORMADO LIBREMENTE? LA RESPUESTA PROBABLEMENTE ESTÉ EN LA CELEBRACIÓN DE MUCHOS BUENOS SEMINARIOS COMO ÉSTE”

mula que se nos pueda ocurrir”.

La habilidad o impericia en el tratamiento de las crisis políticas y, por lo tanto, de la información, con resultados dramáticamente opuestos, fue resaltado por varios de los participantes, entre ellos Felipe Sahagún (comentarista político de TVE, profesor universitario y miembro del diario *El Mundo*), quien en su ponencia “Desinformación y conflictos en Oriente Medio”, además de hacer un recuento de los argumentos probados falsos que condujeron a la invasión, aseguró que la crisis política del PP con motivo del 11-M hubiera quedado completamente diluida si hubieran reunido inmediatamente a todos los partidos de la oposición y compartido la responsabilidad en la protección de España contra el terrorismo.

De terrorismo y de la situación actual en el País Vasco, habló José María Calleja (periodista del Grupo Vocento), quien en su trabajo “Desinformación y conflicto en el País Vasco”, expuso a los asistentes, en su mayoría alumnos de comunicación o disciplinas relacionadas, las vicisitudes que tiene que pasar cualquier persona que defienda la ‘pluralidad’ en Euskadi. Él

mismo se ve obligado a llevar escolta. El tema del nacionalismo también fue tratado por Severiano Rojo (Universidad de Brest, Francia), quien en su intervención “La prensa en Euskadi hasta 1930”, desarrolló el pensamiento xenófobo de Sabino Arana a través de los periódicos nacionalistas. Nos dejó ‘perlas’ de Arana, como: “La degeneración de la raza vasca, en sus dos causas, de abandono de la limpieza de sangre y de pérdida de salud, se debe como origen único al extranjerismo de cuya sangre, carácter, costumbres y vicios nos hemos dejado contaminar...”. Otro prestigioso invitado fue Ignacio Ramonet (director de *Le Monde diplomatique*), que presentó sus ideas sobre “Guerras y desinformación”. En cuanto a los expertos universitarios, Nancy Snow (Universidad de California) ahondó en las “Consecuencias del 11-S en la información y en el control de la opinión” al destacar la diferencia de reacción entre las opiniones públicas de Europa y Estados Unidos: en este último país, es unánime la decisión de arropar al gobierno cuando está sumido en una gran crisis nacional en lugar de criticarlo, por más equivocado que esté.

El seminario también contó con dos estudios del tratamiento de la información, Miguel Catalán “Mentira y poder político” y Luis Veres, “Desinformación lingüística y terrorismo” (ambos de la Universidad Cardenal Herrera – CEU). Finalmente, Ángel López (Universidad de Valencia) se extendió en su bien estructurado trabajo, “Desinformación y conocimiento del mundo”, en el que realizó un recorrido histórico por las diferentes formas en las que el poder ha contemplado el derecho de información que tiene el ciudadano.

El encuentro fue inaugurado por el conseller Esteban González Pons, la entonces secretaria autonómica y hoy directora del IVAM Consuelo Císcar, y el Director General del Libro Vicente Navarro de Luján. Lo presidieron sus directores, profesores Catalán y Veres; y contó con la especial colaboración de la editora de la Biblioteca Valenciana, Ana de Miguel Canuto.

¿Tiene derecho el ciudadano a ser informado libremente? La respuesta probablemente esté en la celebración de muchos buenos seminarios como éste.

Fernando López
Periodista y consultor de Proyectos de Cooperación Internacional
(E-mail: flopezfer@yahoo.com)

De izquierda a derecha: Vicente Navarro de Luján, Nancy Snow, Esteban González Pons, Ignacio Ramonet y Alejandro Pizarroso. Arxiu

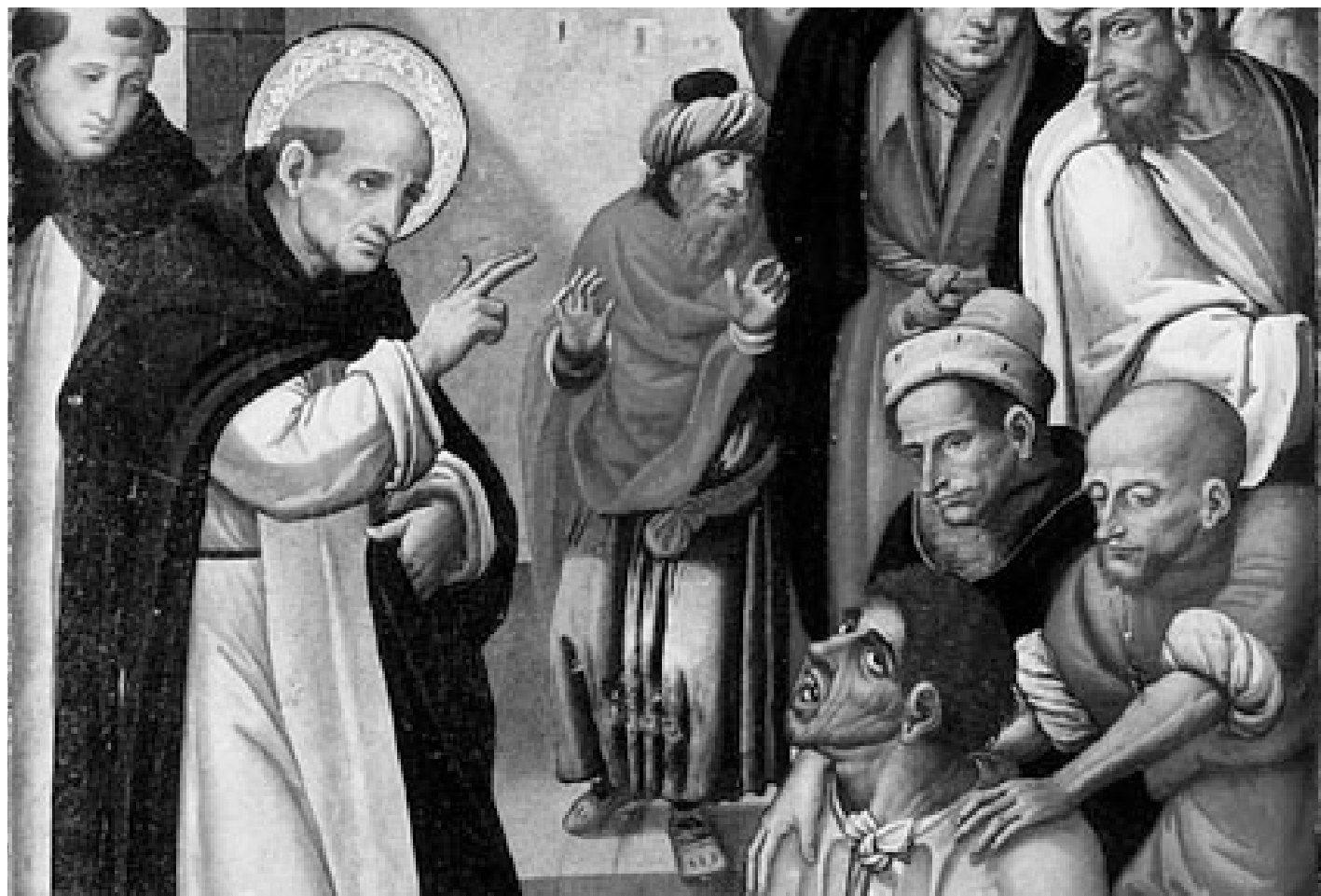
“Els miracles de Sant Vicent i la devoció popular a València”

Desde el 2 de abril al 31 de mayo tuvo lugar en la Sala Permanente de exposiciones del monasterio de San Miguel de los Reyes la exposición ‘Els miracles de Sant Vicent Ferrer i la devoció popular a València’.

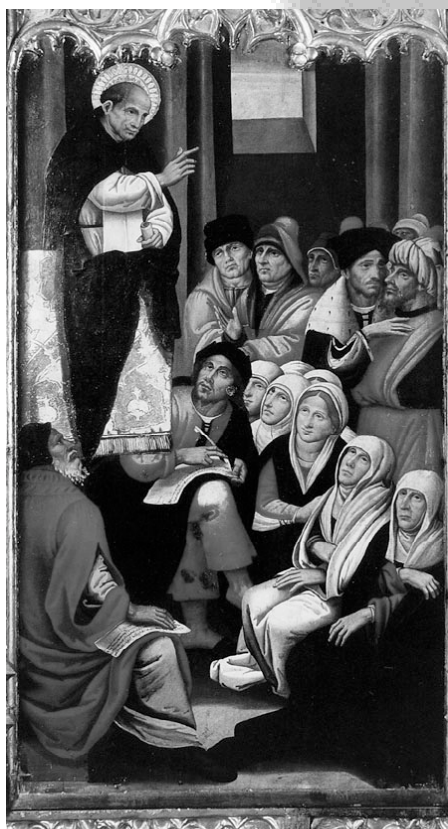
Integrada fundamentalmente por obras y material gráfico custodiado en la Biblioteca Valenciana, se ha contado para su realización con la colaboración del Real Convento de Predicadores de Valencia que cedió, para la ocasión, dos de las joyas bibliográficas vicentinas que guarda entre sus ricos fondos documentales: el manuscrito de *La vida de San Vicente Ferrer, apóstol de Europa* de J. Teixidor (O.P.) y la edición barcelonesa de *Historia de la vida, milagros, muerte y discípulos del bienaventurado predicador apostólico valenciano San Vicente Ferrer de la Orden de Predicadores*, de Francisco Diago (O.P.). Entre las autoridades que acudieron a la inauguración de la exposición, estuvieron D. Vicente Navarro de Luján —director general del Libro y Bibliotecas de la Generalitat Valenciana y director de la Biblioteca Valenciana—, D. Félix Crespo Hellín —concejal de Ferias y Fiestas del Ayuntamiento de Valencia y presidente de la Junta Central Vicentina— y D.ª Ascensió Figueres —presidenta de la Acadèmia Valenciana de la Llengua—.

Junto a esta exposición, dentro de los actos vicentinos llevados a cabo en la Biblioteca Valenciana, han destacado la celebración del concurso de *miracles* organizado por la Junta Central Vicentina y Lo Rat Penat —contó con la participación de un total de 14 altares vicentinos durante los días 13, 14 y 15 de abril— y la lectura dramatizada de la obra *El hombre de las cinco sabidurías: San Vicente Ferrer habla de San Vicente Mártir*, por parte del grupo de teatro de la Facultad de Teología de Valencia, el día 11 de mayo.

El religioso dominico Vicente Ferrer (Valencia, 1350 – Vannes, 1419) fue canonizado por el papa Calixto III el 29 de junio de 1455. Al año siguiente, las autoridades valencianas celebraron solemnemente la canonización y ordenaron la consagración de un día de fiesta anual en honor del santo. A lo largo de los siglos, especialmente en los centenarios de su canonización, la ciu-

dad de Valencia y sus habitantes han dedicado al santo solemnes, variadas y multitudinarias celebraciones con participación de todos los estamentos sociales. Hoy en día, tras varios siglos de devoción vicentina, uno de los actos en honor a San Vicente Ferrer que cuenta con una mayor atracción popular es la puesta en escena de los *miracles* en

los tradicionales *altars*. Al llegar cada año la festividad de San Vicente Ferrer, en diversas plazas y calles de la ciudad de Valencia se celebran representaciones teatrales al aire libre en su honor conocidas como *els miracles*. Sobre unos altares muy ligeros, consistentes en tablados con una imagen del santo y un tapiz como fondo, niños menores de 13 años escenifican prodigios, más o menos fidedignos, atribuidos al santo. Son obras teatrales de un solo acto, escritas en valenciano y en verso, que exaltan la figura y personalidad de San Vicente.

Se conocen unos doscientos *miracles* publicados. El primero escrito del que se tiene noticia data de 1817, *El fill de l'especier* del padre Lluís Navarro, mientras que el primero impreso es *La font de Llíria*, anónimo, de 1822. Se conservan ediciones anteriores de poemas (1757) que también se declamaban ese día, o que se exhibían en carteles inmediatos al tablado, recogidos en *Llibres de altar*. A partir del auge del teatro costumbrista valenciano (s. XIX), han sido muchos los escritores que han contribuido a este género: Eduard Escalante, Vicent Boix, Miquel Preciado, Joan Arolas, Josep Bernat i Baldoví, Joaquim Balader, Pascual Pérez, Félix Pizcueta, Prudenci Alcón, Josep Maria Bayarri, José Calatayud Bayá y Manuel Sánchez Navarrete, entre otros.

Al parecer el altar más antiguo se erigió en la calle del Mar, junto al *Pouet*. Hay noticias desde 1561, fecha en que cierta persona quiso solemnizar de este modo la cura-

ción de un niño, pariente suyo. A partir de 1810 se establecieron libremente otros altares, algunos de los cuales perviven hasta la actualidad, en el Tossal, en las plazas del Mercado, de la Virgen, del Pilar, del Carmen, etc. Recientemente su colocación se ha extendido a otras localidades valencianas cercanas a la capital (La Cañada, Ribarroja, Meliana, Llíria, Almàssera, Mislata, Xirivella). En la actualidad existen 18 altares y 4 asociaciones vicentinas, coordinadas por la Junta Central Vicentina.

Las cerca de 2.000 personas que han visitado esta exposición han podido contemplar más de 200 piezas documentales —libros, revistas, carteles, fotografías, medallas, etc.— distribuidas en tres grandes bloques temáticos. En el primero de ellos, destinado a informar sobre el origen de los *miracles*, se mostraban diversos estudios históricos y biografías del santo. El segundo bloque temático estuvo centrado en la apropiación y difusión de la figura de San Vicente Ferrer por parte de las instituciones de la ciudad, a través de fiestas anuales, centenarios, procesiones, etc. y de múltiples manifestaciones de su culto —como los sermones conmemorativos—. El último bloque lo constituyeron piezas documentales como *miracles*, gozos, poemas, villancicos, *aucas*, medallas, etc., que dan constancia de la devoción a la figura del santo por parte del pueblo valenciano en general, y de los altares y asociaciones vicentinas en particular. *Jaime J. Chiner Gimeno*

El escritor Lorenzo Silva durante la entrevista / J. Jordán.

BIBLIOTECA PERSONAL: LORENZO SILVA

“La mejor herramienta para el fomento de la lectura es la biblioteca”

Lorenzo Silva pasó por la BV el 28 de abril para participar en el Ciclo de Animación a la Lectura. Unos días más tarde volvió a Valencia para la promoción de su última novela, *Carta blanca* (Espasa Calpe), con la que ha ganado el VIII Premio Primavera, un nuevo galardón a sumar en su fecundo palmarés que le acredita como uno de los escritores más queridos y admirados del momento. Por *Rafa Martínez*

LS, AGITADOR CULTURAL

¿Cómo valora la experiencia que tuvo hace unos días en la BV?

Muy bien. Tengo costumbre de ir a muchos actos con alumnos de secundaria y bachillerato, y he podido participar ya en centenares de encuentros y comidas con chavales. Esto tiene un par de ventajas importantes: la gente viene con los libros trabajados, lo que les permite entablar una conversación con contenido, te exime del discurso “rollazo” y puede ser realmente una conversación con ellos (hay un trabajo previo que se nota); y el entorno es muy bueno, genera una atmósfera, un recogimiento en unas condiciones que permiten que haya una conversación de cierta profundidad. El espacio físico condiciona mucho; yo he hablado en muchos sitios y los he visto de todos los colores y sé hasta qué punto es importante. La

megafonía que tiene, la posición respecto de ellos, todo eso es importante.

¿Le llamó la atención la intervención de alguno de los participantes?

Sí, hubo un chaval que me hizo cuatro preguntas... Realmente te hacen preguntas que te hacen pensar. Ese mismo chaval después me dejó unos escritos suyos.

Para mí fue una buena experiencia, y tuve la sensación de que para ellos también. Sé que por lo menos, como parte de su formación, tienen un encuentro con la literatura encarnada en quienes la hacen, que les permite intuir o ver o sospechar que hay algo más allá de la fachada que ellos ven normalmente a través de los manuales de literatura o a través de la visión que tienen de este mundo. Que puedan ver algo, eso ya depende de cada escritor. Habrá, también, quien

se olvide al día siguiente. Pero, al margen de lo que les digas y que seas mejor o peor como escritor, más o menos interesante como persona, queda algo diferente: les altera el cliché que tienen del escritor.

LS, LECTOR

En su caso, ¿con qué libros se inició en la lectura?

Propiamente no me inicié con libros. Cuando era muy pequeñito —cinco, seis, siete años—, leía unas cosas que se llamaban entonces “Joyas literarias juveniles”, unas versiones en cómic de grandes clásicos de la literatura de aventuras: todo Julio Verne, Emilio Salgari, Stevenson. Luego pasé a leer eso en formato de libro, los grandes clásicos de la literatura. Después, anárquicamente, con lo que había en mi casa en primer lugar. Cuando acabé con ello, me puse con lo que había en el “bibliobús” que pasaba por mi barrio. Así que, imagínate, de todo: desde literatura contemporánea de ese momento hasta clásicos, pero de forma completamente anárquica. En mi casa había clásicos de los siglos XIX y XX. Todo eso fui leyendo, desordenadísimo.

¿Cuál ha sido su relación con las bibliotecas?

Mi relación con las bibliotecas ha sido muy importante. Yo era un lector joven e insolvente, o sea, carne de biblioteca. Además,

vivía en un barrio en el que no había bibliotecas, es decir, carne del glorioso y heroico “bibliobús”. El “bibliobús” era un invento que funcionaba (y supongo que sigue funcionando) en Madrid en sitios donde no hay bibliotecas. Es un autobús que hacía un cierto recorrido, cada día de la semana iba a un sitio diferente; y con una sola biblioteca—que es la que había en el interior del autobús—se recorría varios barrios. Al mío llegaba una vez por semana. Eso fue lo que primero me leí, el “bibliobús” (*risas*). Para mí cumplió una función enorme. La mejor herramienta para el fomento de la lectura es la biblioteca, una biblioteca no como mero contenedor de libros, sino como lugar de reunión de unos lectores con otros y con las gentes del libro animados por bibliotecarios “de verdad”, dinamizadores de la lectura. Se nota cuando hay bibliotecarios así.

LS, ESCRITOR

He leído que abandonó muy pronto la poesía y el teatro.

Sí, era muy joven y lo hacía muy mal. De poesía llegué a escribir seis o siete libros. Si tuviera que salvar alguno, no pasarían de tres o cuatro, y eso con mucha indulgencia.

Me da la impresión de que también ha dejado de lado el relato corto, el cuento. ¿Qué tiene la novela que no tenga éste?

Para mí, fundamentalmente, tiempo. La novela me permite hablar del sentido del tiempo: de cómo hace evolucionar a las personas, cómo va marcando nuestras acciones o va transformando nuestra identidad—nuestra identidad no es estática, no es un dato, no es un presupuesto, sino un problema permanente, resolución y complicación—.

“Una biblioteca ha de ser lugar de reunión de unos lectores con otros y con las gentes del libro”

ción—. Eso, cuando tienes 250 páginas, lo cuentas mejor que en seis. Es lo que a mí me interesa contar.

Acaba de ganar otro premio y sus libros disfrutan de un buen número de ventas. Alguien dejó dicho que lo realmente importante para un escritor es no perder los cien primeros lectores.

Es una buena frase. Me entristecería mucho perderlos. Hay bastante gente que me lee desde el principio y que se lo ha leído todo, que

me conoce bien y sabe de qué soy capaz. Para mí eso es una piedra de toque muy importante.

Hay gente que le habrá conocido no a través de sus libros, sino de las adaptaciones cinematográficas que de éstos se han hecho. Sí, sobre todo de la última [*La flaqueza del bolchevique*, dirigida por Manuel Martín Cuenca], que ha atraído a muchos lectores nuevos.

Además, la concesión de un premio siempre supone algo más de popularidad.

Sí, es el valor principal que le das; si no, no aceptaría estar dos meses viajando. Gracias a cosas como ésta se sabe que existe Raúl o Dinio. La presencia de los escritores en los medios es muy somera. Así es muy normal que la gente no te conozca. Tienes que buscar caminos para que los lectores se enteren de que estás ahí, de que haces cosas.

CICLO DE ANIMACIÓN A LA LECTURA 2004

El Ciclo de Animación a la Lectura de esta temporada ha contado con otros protagonistas destacados. Por la iglesia de San Miguel de los Reyes han ido pasando, dentro del apartado Biblioteca Jove (escritores que escriben en valenciano) Carme Miquel (21 de enero), Joan Garí (4 de febrero), Vicente Usó (18 de febrero), Robert García (3 de marzo), Pepa Guardiola (24 de marzo), Josep Franco (1 de abril), Marc Granell (5 de mayo) y Pasqual Alapont (19 de mayo). En cuanto a los que formaron parte de la nómina de Biblioteca Personal (escritores que publican en castellano), estuvieron presentes José María Guelbenzu (que inauguró el ciclo el pasado 14 de enero), Vicente Gallego (28 de enero), Álvaro Pombo (11 de febrero), Espido Freire (25 de febrero), Gustavo Martín Garzo (10 de marzo), Rosa Regás (31 de marzo) y Lucía Etxebarria (que lo clausuró el 12 de mayo). Estos encuentros entre estudiantes y escritores de reconocido prestigio tendrá su continuación la temporada que viene.

Agenda d'activitats

JULIOL-SETEMBRE 2004

Exposicions i Actes

Horari: dimarts a divendres: de 9'30 h. a 14 h. i de 17h. a 20 h.; dissabtes, diumenges i festius: de 10 h. a 13'30 h.; dilluns: tancat

“EL LLEGAT DE JESÚS MARTÍNEZ GUERRICABEITIA”
Organitza: Biblioteca Valenciana.

Lloc: Biblioteca Valenciana – Sala Permanent

Juny i juliol de 2004.

Mostra de la seua donació, consistent en més de 25.000 títols entre llibres i publicacions periòdiques sobre Política, Sociolingüística i Art, a més d'algunes peces artístiques personals. Destaca dins de la donació la col·lecció completa del fons editorial de Ruedo Ibérico.

Cursos, Trobades

XVIII CONGRÉS D'HISTÒRIA DE LA CORONA D'ARAGÓ SESSIÓ PLENÀRIA

Lloc: Biblioteca Valenciana – Església i Sala d'Actes
11 de setembre de 2004.

El XVIII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó té un argument doble i simultani, que pretén abordar des d'àmbits diferents la complexitat d'un procés per mitjà del qual les societats mediterrànies varen establir una densa xarxa de relacions i contactes fructífers.

D'una banda, *La Mediterrània de la Corona d'Aragó en els segles XIII-XVI* té un interès internacional, que valora la mar com a espai de comunicació de les diferents regions i regnes que conformen tant els dominis de la Corona com els adjacents. La Mediterrània s'entén com un espai intercultural i policèntric, d'integració i d'intercanvi, precisament en un període caracteritzat per la progressiva individualització de les riberes meridionals d'Europa en els seus més heterogenis aspectes polítics, econòmics i artístics.

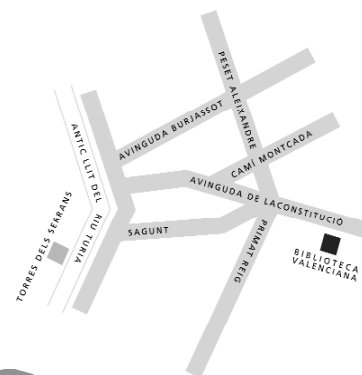
D'altra banda, el *Setè Centenari de la Sentència Arbitral de Torrellas, 1304-2004*, serveix per a insistir en el procés de culminació del Regne de València, que als inicis del segle XIV va establir unes noves bases de relació diplomàtica amb el conjunt dels regnes hispànics. La incorporació de les terres meridionals del Regne de València permet actualitzar els estudis d'història medieval espanyola: la delimitació de les noves fronteres, l'enriquiment de les institucions i la configuració d'una expansiva potència mediterrània durant el regnat de Jaume II renovaren el projecte original de Jaume I.

TRACTAMENT I GESTIÓ DEL PATRIMONI BIBLIOGRÀFIC: EL CATÀLEG COL·LECTIU

DEL PATRIMONI BIBLIOGRÀFIC VALENCIÀ

Organitza: Biblioteca Valenciana.

Lloc: Biblioteca Valenciana – Sala d'Actes i Prop II – Aula d'Informàtica (c/ Gregorio Gea, 14 – València). **20 al 22 de setembre de 2004.**

Biblioteca Valenciana

(Monestir de Sant Miquel dels Reis)

Avinguda de la Constitució, 284

46019 València. Tel. 96 387 40 00

Fax. 96 387 40 37

e-mail: bvdifusion@gva.es

http://bv.gva.es

Autobusos: 16,36 i 11

Dilluns a divendres de 9 a 20,30 hores

Dissabte de 9 a 13,30 hores

A/tres serveis: Cafeteria i Restaurant / Llibreria

L'ESCRITOR A LA SEUA BIBLIOTECA: VICENT ALONSO

“El plaer de la lectura té a veure amb l'exigència”

L'escriptor Vicent Alonso (Godella, 1948) ha estat el guanyador de l'últim Premi d'Assaig Mancomunitat de la Ribera Alta amb el seu llibre 'Trajecte circular' (Bromera), una mena de dietari on ha reflectit el seu pensament com a lector i com a home del seu temps. Poeta, narrador, traductor (Baudelaire, Tristan Tzara, Michel de Montaigne), Vicent Alonso és també un dels coordinadors de la revista de llibres 'Caràcters'. Per *Rafa Martínez*

Una vesprada d'un mes de maig plujós el vàrem trobar al seu despatx de la Facultat de Filologia, a la Universitat de València, i vàrem parlar amb ell sobre la seua relació amb els llibres i les biblioteques i sobre tot un munt d'anècdotes que envolten l'univers d'aquest home que ha dedicat a les lletres bona part de la seua vida.

Exigència lectora

“M'agraden els llibres que t'obliguen a deixar-los de banda una mica. No estic a favor d'utilitzar com a criteri que el llibre que es llegeix d'una tirada és un bon llibre. El llibre que realment et commou és aquell que t'obliga a descansar i a començar a funcionar tu mateix. Hi ha llibres que sí que pots llegir d'una tirada i que quan acabes, has de tomar-hi. Crec, a més, que el pla-

er de la lectura té a veure també amb l'exigència”.

Posant ordre

“Com més llibres s'editen, més obligat estàs a fer seleccions. Aquesta societat de la informació, exagerada, implica els filtres per ordenar tota eixa allau que t'arriba. Jo pense que amb pocs llibres, si els selecciones prèviament, pots passar tota una vida, sense dubtar-ho. Fins i tot podríes estalviar-te escriure els teus”.

La biblioteca de mon pare

“La meua biblioteca, la vaig començar heretant la de mon pare, que era un personatge molt especial. Era fomer, però també lector i compaginava el treball en el form al poble amb ser mestre d'ensenyament primari; el que passa és que amb la guerra ho va deixar; aleshores es va ocupar del

form dels seus pares. A casa hi havia llibres, i aquesta va ser la meua primera biblioteca, una biblioteca que jo no l'hauria formada com la va formar ell, però on jo ja vaig poder llegir coses interessants com ara Stefan Zweig o don José Ortega y Gasset”.

Biblioteques a València

“Aleshores, quan jo estudiava, hi

havia la Biblioteca de la Universitat de València, la Biblioteca Popular, que estava a la plaça de la Mare de Déu, i la de l'Ateneu, que eren les que jo més freqüentava. Al meu poble no hi havia biblioteca, i jo he viscut sempre en el meu poble. Els llibres funcionaven més aviat perquè te'ls passaven els amics, però no perquè els trobaves als aparadors”.

El descobriment de la poesia

“Quan vaig començar a estudiar Filosofia, ja sabia més o menys quins llibres havia de comprar. Però amb qui millor em portava jo era amb els poetes; era la poesia francesa i espanyola el que més llegia. Després, una mica més tard, vaig començar amb la poesia catalana, i vaig descobrir poetes com el senyor Espriu o el senyor Vinyoli”.

Els bons llibres

“Jo mai no havia estat una persona excessivament preocupada per les qüestions tipogràfiques, per exemple. Però he tingut la sort d'haver conegut un personatge d'aquest país que ha estat infravalorat en el sentit que ningú no li reconeix tot el que ha fet; aquest home és Josep Palàcios. Conèixer-lo a ell, les coses que feia i que fa, per mi fou molt important perquè començara a fixar-me en qüestions que fins a aquell moment no deixaven de ser pures intuïcions. Des que vaig conèixer Palàcios, allò ja em preocupa moltíssim. I si vols que et diga la veritat, m'agradaria editar-me els meus propis llibres, imitant, segurament, els camins de Josep Palàcios”.

Una passejada per 'Trajecte circular'

“No sé on ni quan, però em sembla que fou Fuster qui va dir que l'obligació d'un escriptor és fer-se llegir. Ho sent, però no trobe que siga una fórmula massa feliç. L'obligació d'un escriptor és més aviat escriure. Això, simplement: escriure. Aconseguir lectors és només un afegit”.

“Quan Cortázar deia, parlant de textos memorables, que «de un cuento así se sale como de un acto de amor, exhausto» resumia a la perfecció el que un pot entendre

del plaer de la lectura. Em pregunto si tots els que n'han parlat equiparen també plaer i esgotament. Tinc la impressió que no, que la fúrcia a què alguns al·ludeixen té més a veure amb benestars que salvaguarden, o disculpen, les forces espirituals del lector”.

“Si ara pense en les ciutats on he estat, i que m'hauria agradat fer meues, constata que encara em pertanyen precisament perquè han quedat reduïdes a quatre o cinc notes que ara són records inesbo-

rrables. Insignificants, si és que es miren des de la fidelitat a la realitat que els féu possibles; poderosos, si són només com crosses de la memòria, que et permeten tomar alguna vegada al que has viscut amb satisfacció. A algú li he llegit que, a vegades, un país és el record d'un instant.”

“Ara prenc notes mentre torne de Barcelona en un tren de sensacions contradictòries. Ho dic perquè no és fàcil acordar les imperinències auditives dels mòbils

amb l'olor intensa a truita de creïlla que la senyora del costat es menja sense vergonyes. De tant en tant, mire per la finestra: una maniobra quasi automàtica per defugir el pensament sobre els mons tan oposats a què remetien la telefonia mòbil i la truita de creïlla. Tocat d'una certa parestèsia, veig l'Ebre i els canals que el voregen. Intente recordar les passejades pel Delta, el port i les platges de Sant Carles, en aquells anys que l'Anna va passar per aquestes terres.”

Biblioteca Valenciana
DIGITAL

PRÒXIMA APARICIÓ

• **MARTÍ GRAJALES, F.**, Ensayo de un diccionario biográfico y bibliográfico de los poetas que florecieron en el Reino de Valencia hasta el año 1700. (1927)

• **PUIG TORRALVA, Josep M.; MARTÍ GRAJALES, F.**, Estudio histórico-crítico de los poetas valencianos de los siglos XVI, XVII y XVIII. (1883)

• **VICIANA, Rafael Martí de**, Tercera parte de la Crónica de Valencia. (1882)

• **GUTIÉRREZ DEL CAÑO, M.**, Catálogo de los manuscritos existentes en la Biblioteca Universitaria de Valencia. (1913).

• **PÉREZ DE VALENCIA, J.**, Expositio in cantica canticorum salomonis. (1486)

<http://bv2.gva.es>

